

DR KAROL ŁUKOWSKI
University of Lodz in Lodz (Poland)

Research interests: psychological education, addiction psychotherapy, motivational therapy, psychosocial counseling and therapeutic support for families, social prevention as an approach to strengthening mental resilience, the practical application of therapeutic and preventive measures, and the search for factors that support and enhance the functioning of individuals and families. Furthermore, practical developmental education, street pedagogy, and social prevention.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3057-792X>

E-mail: karol.lukowski123@gmail.com

CC-BY-NC-ND 4.0 Deed

USING STREETBALL AS A METHOD OF STREETWORKING IMPACT

Zastosowanie streetballa jako metody oddziaływania streetworkingu

DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2025.37.21>

Wprowadzenie

Artykuł opisuje prezentację działań streetworkingowych poprzez turnieje koszykówki ulicznej oraz strategię przygotowawczą do działań promujących zdrowie i postawy sportowe, angażujące lokalną społeczność. W trakcie wydarzeń przeprowadzono badania z wykorzystaniem teorii ugruntowanej w celu odtworzenia procesu działań zapobiegawczych, opisu wydarzeń i ich skutków. Streetworking poprzez Streetball jest odpowiedzią na nowe zagrożenia, zaburzenia i dysfunkcje społeczne, które kształtują pozytywne wzmocnienia, pokazują korzyści płynące z rywalizacji i zaangażowania oraz ilustrują poczucie wspólnoty i budowania pozytywnych relacji. Głównym założeniem artykułu jest przedstawienie opinii uczestników, opisu obserwacji uczestniczącej, popartego diagnozą środowiskową i ewaluacją działań. Działania te ukierunkowane są na osiąganie korzyści społecznych, ocenę skuteczności podejmowanych działań oraz ograniczenie ryzyka wystąpienia niekorzystnych zjawisk środowiskowych. Dlatego też, aby zbadać rezultaty zajęć, należy wziąć pod uwagę motywację uczniów do podejmowania aktywności fizycznej, wzmacnianie predyspozycji do działania i budowania pozytywnych relacji w grupie. Praca uliczna to forma pomocy społecznej, której celem jest pomaganie ludziom w rozwiązywaniu problemów i zaspokajaniu potrzeb w ich codziennym otoczeniu. [...] jest to mobilna praca socjalna polegająca na docieraniu do ludzi „tam gdzie są” i podejmowane działania pomocowe¹.

W dzisiejszych czasach media mają ogromny i znaczący wpływ na młodych ludzi, często promując zachowania sprzyjające uzależnieniom, dewiacjom i zaburzeniom zachowania. Z kolei uzależnienia behawioralne stają się coraz poważniejszym problemem społecznym. Aby zaradzić negatywnym zjawiskom występującym w mediach i społecznościach lokalnych, konieczne jest zastanowienie się nad atrakcyjnością i skutecznością stosowanych metod i działań, a także nad odpowiednim doбором i wdrażaniem interwencji profilaktycznych i terapeutycznych. Praktyczna pedagogika społeczna stawia sobie za cel poszukiwanie i wdrażanie różnorodnych atrakcyjnych form i metod, które będą pozytywnie oddziaływać na młodych ludzi, wzmacniać ich zachowania zdrowotne, będą mocną alternatywą dla zachowań

¹ A. Walendziak, *Streetwork jako metoda pracy socjalnej*. [w:] E. Bielecka (red.), *Streetworking – teoria i praktyka*, WEMA, Warszawa 2005, s. 23.

ryzykownych i atrakcyjną formą spędzania wolnego czasu. W związku z tym dotarcie do społeczności zagrożonych staje się kluczowym wyzwaniem dla współczesnej profilaktyki społecznej. Działania te stanowią przemyślaną, uporządkowaną i zorganizowaną strategię działań profilaktycznych, która jest wypadkową diagnozy środowiska, konsultacji społecznych oraz problemów zgłaszanych przez młodzież i jej rodziców. Edukacja środowiskowa w szerokim rozumieniu, jako aktywność społeczna przyjmuje różne formy. Jeśli chodzi o literaturę socjologiczną, są to: praca środowiskowa (community work), wzmocnienia społeczne (empowering), środowiskowe działanie (community action), co może i powinno prowadzić do rozwoju społeczności lokalnej².

1. Aktualny stan badań

Pojawienie się nowych zagrożeń, dysfunkcji i zaburzeń wśród dzieci, młodzieży i ich rodzin wskazuje na potrzebę poszukiwania nowych rozwiązań, prowadzenia badań oraz pogłębiania zrozumienia i rozwoju pracy pedagoga ulicznego.

Badania Joanny Sokołowskiej „*Zadania pedagogiki ulicy w świetle badań biograficznych nad tożsamością dzieci ulicy*”, skupiają się na dzieciach i młodzieży żyjących na ulicy. Badania te obejmują analizę literatury, tożsamości dziecka i jego rodziny, procesu wychowawczego, poczucia bezpieczeństwa, równowagi życiowej, możliwości edukacyjnych, środowiska życia oraz relacji społecznych. Innymi słowy, działania wspierające poszukiwanie rozwiązań trudności i problemów. Badaczka doszła do wniosku, że dzięki umiejętnościom nabytym na ulicy, dzieci rozwijają umiejętności przetrwania i pewne świadome zachowania (etnometody). Natomiast wzajemne interakcje uczą dziecko organizowania własnego świata społecznego i nadawania mu sensu w życiu, a taki sposób myślenia sprawia, że dziecko staje się twórcą własnej wizji życia. Rozważania Autorki prowadzą do wniosku, że jedynie systematyczne działania pedagoga ulicy w życiu dzieci ulicy mają sens w ograniczaniu negatywnych zjawisk społecznych. Bardzo ważnym krokiem jest uświadomienie dzieciom i młodzieży istnienia pewnych reguł, na podstawie których tworzy się społeczeństwo, które kształtują ich zdolność do samooceny i wydawania własnych osądów³.

Kolejne badanie dotyczące działań streetworkingu przeprowadzono w Polsce w 2012 roku. Badaniem objęto 605 instytucji/organizacji działających na terenie 500 gmin w Polsce. Ponad dwie trzecie badanych placówek zlokalizowane było na terenie gmin miejskich (64,9%), podczas gdy 26,8% zlokalizowane było na terenie gmin miejsko-wiejskich, a jedynie 3,8% na terenie gmin wiejskich. Badanie wykazało, że jedynie 27 (4,5%) podmiotów korzysta z streetworkingu. Około 11,2% instytucji/organizacji wyraziło poparcie dla kontynuacji lub zainicjowania tej formy pracy społecznej. Zdecydowana większość ankietowanych podmiotów nie planuje w najbliższych dwóch latach prowadzenia własnych działań outreachowych (52,1% „raczej nie”, a 35% „zdecydowanie nie”). Największym zainteresowaniem metodą streetworkingu cieszą się placówki zlokalizowane w środowiskach miejskich⁴.

Ludzie i organizacje zaangażowane w różne formy pracy społecznej, profilaktycznej i terapeutycznej dostrzegają, że w ich społecznościach pojawiają się nowe problemy i wyzwania związane z tą tematyką. Dlatego pedagogika społeczna i praca socjalna powinny dążyć do obserwowania rozwoju praktyki społecznej, prowadzenia rzetelnych badań naukowych, poszukiwania skutecznych rozwiązań i wzbogacania praktycznych umiejętności pedagogów.

² W. Theiss, *Edukacja Środowiskowa. Zarys problematyki*, Problemy opiekuńczo-wychowawcze, nr. 1996:10, s.2.

³ J. Sokołowska, *Zadania pedagogiki ulicy w świetle badań biograficznych nad tożsamością dzieci ulicy*, Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość, t. VIII, R.2011, s. 303–325.

⁴ Podręcznik streetworkera bezdomności, red. M. Dębski, A. Michalska (red), Wyd. Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk 2012, s. 30-35.

2. Koncepcja teoretyczna i metoda badawcza

Badając streetball, jako oddziaływanie z zakresu pracy społecznej zastosowałem rozumowanie abdukcyjne, czyli proces tworzenia wyjaśnień poprzez stopniowe dodawanie odniesień teoretycznych w miarę analizowania materiału. W badaniach przyjmuję koncepcję społecznej organizacji pracy zaproponowaną przez A. L. Straussa, osadzoną w symbolicznym interakcjonizmie (Chicago School)⁵. Z tego punktu widzenia proces pracy jest budowany przede wszystkim na poziomie interakcji i na tym poziomie wymaga badań i analiz. Interakcjonizm symboliczny jest jedną z podstawowych teorii badań jakościowych, zgodnie z którą ludzie działają i wchodzą w interakcje w oparciu o znaczenia obiektów i ich interpretację⁶.

Procedury, które ukierunkowały konstrukcje pojęciowe, doprowadziły badacza do nadania nazw fragmentom, a w dłuższej perspektywie do ich połączenia i nadania im wspólnego tytułu poprzez przedstawienie badanej kategorii pojęciowej. W odkrywaniu teorii kategorie pojęciowe lub ich właściwości są generowane przy użyciu dowodów, a następnie dowody, z których wyłoniła się kategoria, są wykorzystywane do zilustrowania pojęć. Dowody nie muszą być bezwzględnie dokładne (nawet w badaniach skupiających się wyłącznie na dokładności), lecz koncepcja ta jest niewątpliwie trafnym odwołaniem się do teorii opisującej to, co dzieje się w badanym obszarze. Świadczenie nie musi być konieczne ponad wszelką wątpliwość dokładne (nie jest takie nawet w studiach zainteresowanych jedynie dokładnością), lecz pojęcie jest niewątpliwie trafną teoretyczną atrakcją tego, co zachodzi w badanym obszarze⁷.

Teoria ugruntowana to jakościowa metoda badawcza, która generuje teorię poprzez systematyczne zbieranie i analizę danych. Badania nad streetballem jako metodą wpływu streetworkingowego przeprowadzono w paradygmacie interpretatywnym, z perspektywy uczestników aktywnie biorących udział w zajęciach oraz biernych uczestników, tj. obserwatorów i organizatorów. W badaniach szczególną uwagę zwracałem na opinie uczestników i opis ich doświadczeń. Teoria ugruntowana przedstawia badane zjawiska w kontekście środowiskowym, kładąc nacisk na ich procesualność i interaktywność. Opiera się na założeniu, że rzeczywistość społeczną najlepiej rozumieją zaangażowani w nią aktorzy i to ich perspektywa powinna być przede wszystkim rekonstruowana. Badania realizowane przy zastosowaniu teorii ugruntowanej, (grounded theory), to wspólna nazwa teorii sformułowana na podstawie analizy materiału empirycznego lub badania określonego obszaru czy procesu⁸.

Teoria ugruntowana ma na celu zebranie danych odnoszących się do wiedzy badawczej opartej na doświadczeniu. Celem niniejszego badania jest rekonstrukcja procesu działań profilaktycznych i ich rezultatów. W niniejszym artykule poszukuję odpowiedzi na następujące pytania: Jak wygląda proces streetworkingu? Jak organizowana jest praca profilaktyczna? Jak wygląda zaangażowanie uczestników? Jak działania profilaktyczne wpływają na uczestników? Kto i w jaki sposób modyfikował działania i cele? Jakie są determinanty badanych działań profilaktycznych? Grupę objętą badaniem stanowią: uczestnicy zajęć profilaktycznych, uczestnicy czynnie biorący udział w akcji, uczestnicy bawiący się, uczestnicy bierni obserwujący wydarzenie z boku (gapie i w tym rodzice uczestników) oraz organizatorzy.

Dane zbierano metodą obserwacji uczestniczącej, w której badacz miał bezpośredni kontakt z uczestnikami. Obserwacja uczestnicząca, była wspierana wywiadem niestandardyzowanym, swobodnym, w tym przypadku badacz zadaje tylko jedno pytanie lub kilka pytań wcześniej nie zaplanowanych, wynikających z przebiegu sytuacji badawczej⁹.

⁵ M. Gramosik, Konsultacje seminarium doktoranckiego z Mariuszem Granosikiem.

⁶ U. Flick, *Projektowanie badania jakościowego. Niezbędnik badacza*, Wyd. PWN, Warszawa 2010, s. 191.

⁷ B. G. Glaser, A. L. Strauss, *Odkrywanie teorii ugruntowanej*, Wyd. Nomos, Kraków 2009, s.25.

⁸ U. Flick, *Projektowanie badania jakościowego*, Wyd. PWN, Warszawa 2010, s.196.

⁹ Z. Kwieciński, B. Śliwerski, *Pedagogika Akademicka 1*, Wyd. PWN, Warszawa 2003, s.40.

Stosując metodę jakościową badacz ma możliwość zobaczenia tych działań, jak są tworzone, jak są wykonywane, czy osiągnięto cele i wyniki, co zrobiono, co się nie powiodło i jakie metody pracy zastosowano, czyli (całościowy przebieg projektu). Obserwacja uczestnicząca polega na tym, że obserwator stara się wejść do badanej społeczności na czas trwania badań, aby obserwować ją od środka, jako jeden z uczestników współtworzących działania, jest to obserwacja przeprowadzana z pozycji uczestnika działań¹⁰.

3. Perspektywiczne podejście do rekonstrukcji teorii w oparciu o działania streetworkerskie

Na podstawie zebranego materiału badawczego zidentyfikowano dwie istotne perspektywy: procesualną i interaktywną. Procesualność działań streetworkingowych odnosi się do pojmowania tych działań jako ciągłego, dynamicznego i etapowego procesu, który zaczyna się od planowania, jest wdrażany i poddawany ciągłej ewaluacji. Fazowy charakter tych działań miał własną strukturę procesową, składającą się z następujących kolejno faz, czyli diagnozy, czyli określenia potrzeb, zagrożeń i zasobów w danym środowisku społecznym, planowania, do którego należało określenie celów oraz doboru metod i zasobów odpowiednich dla grupy docelowej. Kolejnym etapem była implementacja, czyli wdrożenie zaplanowanych działań, której towarzyszyła ewaluacja, pozwalająca na ocenę skuteczności działań i ich wpływu na grupę docelową. Kluczowym elementem tych etapów była modyfikacja, polegająca na wprowadzaniu zmian w kolejnych cyklach działań w oparciu o wyniki ewaluacji.

Rekonstrukcja perspektywy procesu eventowego pozwoliła na wyodrębnienie następujących obszarów teoretycznych, prezentujących to, co zaplanowali organizatorzy, co zostało zrealizowane, co ukazało się w mediach, opiniach uczestników i rodziców. Zrekonstruowana teoria opierała się na otwartym kodowaniu danych, które powstawały w procesie sortowania i hierarchizowania kodów, czyli czynności odnoszących się do struktury przebiegu chronologicznie wykonywanych czynności i pracy nad prowadzonymi działaniami organizacyjnymi, a także kodowania tematów rozmów uczestników. Z tego powodu kroki kodowania i kategoryzacji przedstawiono w liniowej, chronologicznej narracji, która krok po kroku układa zdarzenia w uporządkowaną sekwencję. W tym kontekście perspektywy narracyjne respondentów i przekazywane przez nie treści są prezentowane w narracjach liniowych (np. w formie samowyróżnienia) i (np. opowieści o bliskich). Badania narracyjne w pedagogice pozwalają zrozumieć otaczający świat i ludzi w nim działających¹¹.

Obszar dotyczący tego, co zostało zaplanowane przez inicjatorów działań, można go zwizualizować za pomocą procesu przygotowawczego.

Proces przygotowania działalności streetballowej, jako metody oddziaływania streetworkingowego, obejmował spotkania organizacyjne, które dotyczyły ustalenia szczegółów działań, doprecyzowania planu i pomysłów na działania oraz diagnozy potrzeb środowiskowych. Przed głównym wydarzeniem odbyły się działania, takie jak, sesje muzyczne i trening koszykówki na osiedlowym boisku z legendami polskiej koszykówki, w tym z Michaeliem Hicksem. Do zadań promocyjnych należało nagranie spotów promocyjnych (streetball, jako aktywność o znaczeniu profilaktycznym) oraz wykonanie plakatów promujących wydarzenie (plakaty w swojej treści zawierały zajęcia sportowe i postawy prozdrowotne). Promocja zdrowia według Karty Ottawskiej jest to proces umożliwiający każdemu człowiekowi zwiększenie oddziaływania na własne zdrowie w sensie jego poprawy i utrzymania¹².

¹⁰ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Wyd. Naukowe Śląsk, Katowice 2020, s. 194.

¹¹ A. Krawczyk-Bocian, *Narracje w pedagogice. Teoria. Metodologia. Praktyka badawcza*, Wyd. UKW, Bydgoszcz 2019, s.17.

¹² J. Strelau, D. Doliński, *Psychologia Akademicka. Podręcznik*. Tom. 2. Wyd. G.W.P, Gdańsk 2021, s. 747.

Plany organizacyjno-techniczne projektu streetworkingu obejmowały omówienie pomysłów oraz przygotowanie i ustalenie terminów działań. Streetworkerzy pracujący nad projektem mieli już doświadczenie w organizowaniu tego typu inicjatyw, ponieważ prowadzili różne akcje uliczne i profilaktyczne, więc zaplanowane zadanie zaczynało się od momentu rozpoczęcia rozmów nad opracowaniem pomysłu, a następnie spotkań organizacyjnych. W realizacji projektów społecznych ważne jest ustalenie strategii działań, które będą realizowane, krok po kroku, a co najważniejsze przypisanie każdemu z uczestników organizacji projektu jego roli do wykonania i odpowiedzialności za każdy ruch, który pozwoli na sprawną realizację całego projektu. W wyniku tego typu posunięć powstało działanie „*streetball, jako metoda oddziaływania streetworkingowego*”, którego głównym inicjatorem było Stowarzyszenie Profilaktyki Społecznej ETAP. Zaplanowano terminy, w których odbędą się turnieje koszykówki ulicznej, co będzie towarzyszyć wiodącemu wydarzeniu oraz jakie będą działania wspierające, promujące rozgrywki i jak będzie przebiegać edukacja zdrowotna, poprzez sport (turniej koszykówki ulicznej). Pojęcie zdrowia funkcjonuje współcześnie przede wszystkim na gruncie medycyny, nauk o wychowaniu fizycznym, ale także pedagogiki, psychologii i socjologii¹³.

Akcje profilaktyczne zostały zaplanowane na 27 lipca i 3 sierpnia 2022 r., miejscem wydarzenia był parking przed Galerią Handlową nad Jeziorem „Zatorze”, a celem działania streetworkingowego, promowanie postaw zdrowotnych i zapobieganie nałogom wśród dzieci, młodzieży i ich rodziców. Głównym przedsięwzięciem był turniej koszykówki ulicznej, jako metoda zdrowotnego oddziaływania uczestników, czyli dzieci, młodzież i rodziców. Podczas jednego ze spotkań organizacyjnych, można było zaobserwować, jak Michael Hicks, odpowiedzialny za sędziowanie turnieju koszykówki ulicznej, sporządził rysunek, na którym przedstawił boisko do streetballa i poszczególne punkty wchodzące w skład turnieju. Proces planowania ma na celu udzielenie odpowiedzi na pytania: jak osiągnąć zamierzone cele, jakimi środkami, kiedy i w jakiej kolejności. Przebieg zdarzeń obejmuje następujące kroki: opracowanie planu zarządzania projektem, zebranie wymagań, określenie zakresu, stworzenie struktury podziału pracy, zdefiniowanie czynności, ustalenie kolejności czynności, szacowanie zasobów działań, szacowanie czasu trwania działań, opracowywanie harmonogramu, szacowanie kosztów, określanie budżetu, planowanie jakości, opracowywanie planu zasobów ludzkich, planowanie komunikacji, planowanie zarządzania ryzykiem, rozpoznawanie ryzyka, przeprowadzanie jakościowej analizy ryzyka, przeprowadzanie ilościowej analizy ryzyka, planowanie reakcji na ryzyko i planowanie zamówień¹⁴.

Obszarem drugi jest rekonstrukcja tego co zostało zrealizowane, czyli realizacja działania profilaktycznego zgromadziła grupki młodzieżowe, które zaangażowały się w rozgrywki turnieju koszykówki ulicznej, młodzież obserwatorów, rodziców uczestników oraz sportowców, trenerów koszykówki, streetworkerów, psychoterapeutów i nauczycieli szkolnych. Działanie promowało zachowania zdrowotne, poprzez turnieje piłki koszykowej, jako sportu wśród młodzieży w społeczności lokalnej i motywowanie do podjęcia aktywności fizycznej poprzez młodych ludzi, które zostało zastosowane, jako metodyka pracy terapeutyczno-profilaktycznej. Inicjatywa sportowa umożliwiła streetworkerom, psychoterapeutom i pedagogom stworzenie przestrzeni do budowania relacji poprzez swobodny kontakt z grupami młodzieżowymi, była to okazja do nawiązania bezpośredniego kontaktu z młodzieżą i rodzicami uczestników i wzajemnego poznawania się w sprzyjających

¹³ Cz. Lewicki, *Edukacja zdrowotna, systemowa analiza zagadnień*. Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2006, s.16.

¹⁴ M. Trocki, P. Wyrozębski, *Planowanie przebiegu projektów*, Wyd. SGH, Warszawa 2015, s.13

warunkach. Kiedy relacja zacieśnia się, jej uczestnicy wchodzą w fazę integrowania. Zaczynają tworzyć wspólnotę w sensie społecznym¹⁵.

W przemyślanych działaniach uwzględniono i omówiono założenia, cele i rezultaty, które można zilustrować na podstawie przemyślanej rekonstrukcji miejsca i wydarzenia powstania teorii. Miejsce i lokalizacja, to określony teren, w odrąbie którego chcemy badać dany proces czy zjawisko¹⁶. Określenie miejsca wydarzenia można zwizualizować, odtwarzając mapę miejsca, która zawierała następujące elementy, takie jak punkt konsultacyjny, edukacyjny, profilaktyczny, w którym można było porozmawiać z psychologami i otrzymać materiały edukacyjne. Punkt sportowy, którego skład wchodziło boisko do rozgrywania turnieju koszykówki ulicznej, stanowisko rejestracji do zawodów oraz sędziów i sportowców oraz punkt animacyjno-kulturowy obejmujący miejsce z nagłośnieniem, dające możliwość dla uczestników wystąpienia z własnym repertuarem artystycznym, grę na bębnach, malowanie twarzy, plectrum warkoczów oraz gry i zabawy pedagogiczne. Ważnym punktem turnieju była widownia zbudowana z krzeseł, a elementem przypominającym piknik był punkt grillowy dla wszystkich uczestników. Teoretyczne pobieranie próbek jest procesem zbierania danych dla celów generowania teorii, w których analityk zbiera, koduje i analizuje swoje dane oraz decyduje, jakie dane zbierać w następnej kolejności i gdzie je znaleźć w celu rozwinięcia teorii która się wyłania¹⁷.

W wyniku danych uzyskanych na podstawie rekonstrukcji miejsca zdarzeń zidentyfikowano następujące konteksty. Do dwóch głównych czynników przedstawiające to co zostało zrealizowane, należą konteksty (sportowy i profilaktyczno-terapeutyczny), natomiast wypełniający wydarzenie, był kontekst animacyjno-kulturalny mający w sobie elementy edukacyjno-wychowawcze. Kontekst sportowy, to zawody koszykówki ulicznej. Kontekst profilaktyczno-terapeutyczny, jak sama nazwa mówi to oddziaływania profilaktyczne. Kontekst kulturalno-animacyjny, to oprawa muzyczno-spikerska towarzysząca zawodom, gra na bębnach, malowanie twarzy oraz gry i zabawy dla dzieci. Zauważalnym zjawiskiem było utożsamianie się przybyłych uczestników z kulturą uliczną i identyfikowanie się zawodników z własną drużyną oraz nazwą drużyny. Kontekst edukacyjno-wychowawczy odnosił się do integracji poprzez zabawę.

Podczas zawodów zaobserwowano, że młodzież rywalizowała ze sobą, ponieważ głównym celem uczestników i ich drużyn było zajęcie pierwszego miejsca w turnieju. Priorytetowym założeniem turnieju było przestrzeganie przez zawodników zasad (fair play), honorowego zachowania wobec siebie i zdrowej rywalizacji, jako element wychowania środowiskowego. Zawodnicy wykazali się praktyczną znajomością wzajemnego szacunku, umiejętnością wygrywania i godzenia się z porażką, czego ilustracją był gest podania dłoni przez zawodników po meczu. Koszykówka uliczna była ogniwem motywującym uczestników do udziału w turnieju, osiągania lepszych wyników i podejmowania zdrowej rywalizacji. Słownik Języka Polskiego, PWN, definiuje rywalizację jako „ubieganie się o pierwszeństwo albo o zdobycie czegoś lub kogoś; (...) Synonimy: zmagania, gra, wyścig, współzawodnictwo, walka, konkurencja, rozgrywka”¹⁸.

4. Interakcyjność

Znaczącym czynnikiem było budowanie relacji i poczucia wspólnotowości pomiędzy dziećmi, młodzieżą i ich rodzinami, zawodnikami między sobą, obserwatorami biernymi oraz organizatorami. Streetball to gra „kultury ulicznej”, uczestnicy utożsamiali się z koszykówką

¹⁵ R. B. Adler, L. B. Rosenfeld, R. F. Proctor, *Relacje interpersonalne. Proces porozumiewania się*, Wyd. REBIS, Poznań 2021, s. 294.

¹⁶ U. Flick, *Projektowanie badania jakościowego*, Wyd. PWN, Warszawa 2010, s. 192.

¹⁷ B. G. Glaser, A. L. Strauss, *Odkrywanie teorii ugruntowanej*, Wyd. NOMOS, Kraków 2009, s.41.

¹⁸ Por. rywalizacja, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/rywalizacja.html> (dostęp: 10.11.2022 r.).

uliczną, ze swoją drużyną, były nazwy klubowe i nazwy wymyślone na potrzebę turnieju, np. PZ KOSZ, MKS MOS, Drużyna Kobi Braiand, Ocalony Legion, czy Drużyna Niebieskich, gdzie ważnym elementem oddziaływań profilaktyczno-wychowawczych, była relacja ukierunkowana na uważność na drugiego człowieka i budowanie więzi społecznych.

Relacja jest jednym z najważniejszych czynników funkcjonowania człowieka w społeczeństwie, która wpływa na jego samopoczucie, rozwój osobisty i jakość kontaktów z innymi ludźmi. Relacje międzyludzkie są fundamentalnym czynnikiem, mówiącym o poziomie naszego życia, a czy one będą prawidłowe, czy nie, zależy to od naszych zasobów poznawczych, czujności empatycznej, uczeniu się przez doświadczenie, poziomu adaptacji społecznej, umiejętnościach interpersonalnych, poziomie kultury osobistej i specjalistycznej wiedzy na ten temat. Relacja terapeutyczno-wychowawcza, na za zadanie sprzyjać wychowankowi w sytuacji doświadczania wsparcia i dostarczać mu pozytywnej energii, będąc alternatywą wobec doświadczanych przez niego trudów codzienności, zaburzeń, konfliktów, urazów i uprzedzeń ze strony innych ludzi. Relacje są podstawą życia społecznego, a w praktyce cały świat opiera się na relacjach, zatem ważna jest ich jakość. Relacja z drugim człowiekiem w trakcie pracy terapeutycznej, jest chwilą do refleksji, zastanowienia się nad sobą i zatrzymania się od codziennych obowiązków. Zadaniem pedagogiki praktycznej oraz psychoterapii, jest budowanie relacji, jako przystępności, zaangażowania, obecności i wsparcia dla drugiego człowieka. Pedagogika społeczna ujmowana od strony specyfiki relacji interpersonalnych, tworzy proces wychowania w określonej sytuacji¹⁹.

Z realizacji działań streetworkingowych, zostały wyłonione typy zaangażowania, pierwszym typem zaangażowania, jest zaangażowanie czynne młodzieży, czy wzięcie aktywnego udziału w wydarzeniu uczestników, którzy wykazali się mobilizacją, motywacją i rywalizacją. Drugim typem zaangażowania, było zaangażowanie bierno, ludzi, którzy są obserwatorami działań i oglądają je, było to widoczne jako miejsce spotkań dla dzieci, młodzieży i dorosłych, gdzie wkoło boiska utworzyły się grupki gapiów. Niektórzy uczestnicy bierni przyszli razem z grającymi, a niektórzy tylko popatrzeć. Trzeci rodzaj zaangażowania, to aktywny udział w pomoc organizacyjną turnieju, Polskiego Związku Koszykówki, Klub koszykarski MKS MOS Konin i pedagogów szkolnych. Zaangażowanie w propagowanie postaw prozdrowotnych wymaga uznania fundamentalnej wartości, jako stanu sprzyjającego rozwojowi i podnoszeniu umiejętności społecznych. Filozoficzne zaangażowanie w obecność wiąże się z chęcią wykraczania poza poznawcze zrozumienie tego, co to znaczy głębokie spotkanie z innym człowiekiem. Zaangażowanie wymaga szczerego stanięcia wobec siebie i u wobec innych, z otwartością i bez osądzania. Wymaga także skupionego na terażniejszości słuchania, nie tylko tego, co jest wypowiedane, ale także tego, co jest odczuwalne sposób fizyczny w stanie chłonności, ugruntowania i otwartości²⁰.

Założeniem profilaktyczno-terapeutycznym było przeprowadzenie diagnozy społecznej, która miała na celu określenie potrzeb, zagrożeń środowiskowych i metod realizacji. Diagnoza społeczna, inaczej środowiskowa obejmuje najbliższe otoczenie wychowanka. Bada warunki życia w rodzinie, relacje między członkami rodziny i rówieśnikami. To rodzaj diagnozy uwzględniony w pedagogice dotyczący realizacji celów socjalizacyjno-wychowawczych. Diagnoza pedagogiczna określa stopień opanowania wiadomości i umiejętności szkolnych, zakres, rodzaj i specyfikę zaburzeń w uczeniu się²¹.

Trzeci element rekonstruowania teorii wynika z tego co pojawiło się w mediach, opiniach uczestników i rodziców. W mediach społecznościowych pojawiło się kilka artykułów na temat

¹⁹ M. Cichosz, *Pedagogika społeczna, zarys problematyki*, Wyd. Impuls, Kraków 2014, s.10.

²⁰ S. M. Geller, L. S. Greenberg, *Obecność i zaangażowanie psychoterapeuty. Poszukiwanie efektywnej psychoterapii*, Wyd. Zielone drzewo, Warszawa 2017, s.94.

²¹ B. Skalbani, *Diagnostyka pedagogiczna. Wybrane obszary badawcze i rozwiązania praktyczne*, Wyd. Impuls, Kraków 2011, s.26.

tego wydarzenia oraz pięć spotów reklamowych. W artykułach medialnych turniej koszykówki ulicznej, był opisywany jako profilaktyka uzależnień skierowana do młodzieży, jako promocja zdrowego stylu życia oraz sportu. Szczególną uwagę zwrócono na amerykańskiego koszykarza Michaela Hicka, który promował turniej koszykówki ulicznej, jako reprezentant Polski w koszykówce. Michael Hick, to brązowy medalista mistrzostw świata w koszykówce 3x3 (2019r.) i król strzelców tego turnieju. W informacjach medialnych poprzedzających działanie „streetballu jako metoda oddziaływania streetworkingowego” podawana była data turnieju, do kogo jest adresowany, miejsce turnieju, organizatorzy oraz jego cel. Jednak po turnieju w mediach pojawiły się komunikaty, że drużyny złożone z zawodników w wieku, od 15 do 19 lat, rywalizowały w grze na jeden kosz przy rytmach bębnów i muzyce hip-hopowej, a atrakcji było więcej, takich jak, skills challenge, freestyle rap i konkurs wiedzy nt. uzależnień. Media społecznościowe, pod tym pojęciem mieszczą się wszystkie kanały umożliwiające osobistą komunikację na odległość²².

Jeden z rodziców uznał, że tego typu projekt sprzyja rozwojowi jego dziecka i daje mu możliwość większego zaangażowania w sport. Dorosły obserwator wydarzenia wyraził aprobatę i uznanie dla tego wydarzenia, twierdząc, że jego dziecko ma możliwość uczestniczenia w takim turnieju, jest on bezpłatny, podkreślając przy tym, że w mieście jest zbyt mało tego typu inicjatyw. Następny rodzic uczestnika turnieju, stwierdził, że jest zadowolony z możliwości udziału swojego dziecka w tego typu wydarzeniu i przyjechał wesprzeć syna. Inny rodzic powiedział, że kiedy był dzieckiem, takich inicjatyw było niewiele lub w ogóle ich nie było, a o tym, że się odbywały, dowiadywał się dopiero po czasie. Opinia ojca, który przyjechał z na turniej ze swoim dzieckiem, była taka, że coraz więcej młodych ludzi spędza teraz czas w domu przed komputerem, a dziecko trzeba gonić, żeby wyjść na dwór, by pograć z kolegami w piłkę. Matka zawodniczki uczestniczącej w turnieju, powiedziała, że jest to bardzo dobry pomysł, zachęcający i promujący sport, jest za tym, by było więcej tego typu inicjatyw, aby dzieciaki nie siedzieli przed komputerami w domach, tylko spędzili aktywnie czas, ze swoimi rówieśnikami i jest to dobra zabawa dla dzieci, młodzieży, jak i rodziców. Bawiąc się szczególnie w zabawy ruchowe, dziecko rozwija sprawność, precyzję, szybkość i koordynację ruchową²³.

Trener koszykówki oznajmił, że powinno być więcej tego typu turniejów, a takie inicjatywy zachęcają młodych ludzi, którzy interesują się koszykówką, do aktywnego jej uprawiania. Zdanie uczestnika turnieju, jest takie, że koszykówka, to dla niego życiowa pasja, a tego typu imprezy to okazja i szansa na sprawdzenie się i pokazanie swoich możliwości. Inny uczestnik zainteresował się turniejem koszykówki i zdecydował się wziąć w nim udział, dlatego, że interesuje się koszykówką i na co dzień ją trenuje. Kolejny uczestnik uważa tego typu imprezy, za atrakcyjną formę spędzania wolnego czasu. Dorosły obserwator stwierdził, że jest to dobra alternatywa na spędzenie wolnego czasu rodziców ze swoimi dziećmi. Zawodnik przyznał, że sport daje mu pozytywne myśli i pozwala się zrelaksować, a aktywne uprawianie sportu jest dla niego odskocznią od codzienności.

Podsumowanie

Efektom działań profilaktycznych i terapeutycznych są korzyści zdrowotne, psychologiczne, społeczne i fizyczne dla uczestników. Dzięki przeprowadzonym badaniom realizatorzy mają możliwość lepszego przyjrzenia się organizacji poszczególnym działaniom profilaktycznym, ich skuteczności oraz stosowanej metodyce pracy terapeutyczno-wychowawczej. Dzisiejszy świat i przekaz medialny promują różnego rodzaju zachowania prowadzące do dysfunkcji, zaburzeń, uzależnień i dewiacji społecznych, dlatego akcje

²² R. B. Adler, L. B. Rosenfeld, R. F. Proctor, *Relacje interpersonalne. Proces porozumiewania się*. Wyd. REBIS, Poznań 2021, s. 26.

²³ J. Strelau, D. Doliński, *Psychologia Akademicka. Podręcznik. Tom. 2*, Wyd. G.W.P., Gdańsk 2021, s. 204.

streetworkingowe poprzez streetball w opinii uczestników turnieju, spełniły swoją rolę w zakresie atrakcyjności i konkurencyjności, w kontekście reagowania na negatywne zjawiska społeczne. Nigdy nie mamy takiej pewności, że dane działanie profilaktyczne na trwałe wzmocni postawy zdrowotne wśród odbiorców, ale może być początkiem wpajania pewnych wzorców zachowania i wdrażania zasad postępowania. Dlaczego zasady są bardzo ważne, ponieważ czynią życie łatwiejszym i bezpieczniejszym oraz sprawiają, że jest dłuższe i przyjemniejsze. Zasady budują zaufanie, wiemy jak postąpić i jesteśmy pewni naszych wyborów. Zasady ułatwiają komunikację i czynią świat przewidywalny i wskazują na mądre drogi dochodzenia do celu²⁴.

Efektom działań jest udział w turnieju 15 drużyn (około 50 zawodników). Zauważalnym faktem wśród uczestników turnieju była identyfikacja ze sportem (piłką koszykówki), ale także z uliczną subkulturą młodzieżową. Akcją zamykającą działania Streetworkingu poprzez Steertball, był mecz pokazowy kończący turniej. W składzie drużyn meczu pokazowego, znaleźli się zawodnicy Reprezentacji Polski, trenerzy i działacze Polskiego Związku Koszykówki i MKS MOS Konin. Na koniec ogłoszono wyniki turnieju i rozdano nagrody.

Korzyści psychospołeczne wynikające z aktywności streetworkingowej, to widoczne poczucie satysfakcji u uczestników, a projekt ten budził pozytywny i pogodny nastrój. Motywujące działania rodziców dopingujących swoje dzieci i dające im pozytywne wzmocnienie, były widoczne w sytuacjach, gdy rodzice przychodzili razem z dziećmi biorącymi udział w turnieju, a uczestnicy, którzy przybyli w grupach przyjaciół, wzajemnie się wspierali. Opinie rodziców i uczestników były pozytywne, a impreza wzbudziła ciekawość wśród przechodniów. Turniej organizowano dwukrotnie, ale działania streetworkingowe trwają nadal, a młodzież ma możliwość spotkania się w bezpiecznym dla siebie otoczeniu i są organizowane różnego rodzaju inicjatywy. Programy profilaktyczno-terapeutyczne zależą od pomysłowości autorów, dlatego ich realizacja staje się wyrazem kreatywności i sposobem działania w praktyce pedagogicznej, badawczej i dydaktycznej. Ważnym czynnikiem w działaniach z zakresu profilaktyki społecznej, jest budowanie poczucia wartości u dzieci i młodzieży, poprzez wzmacnianie chęci do działania i motywację do poprawiania własnych wyników i szans. Niebagatelną rolę odegrali w tym zakresie zawodowi koszykarze, psychoterapeuci oraz rodzice kibicujący swoim pociechom. Panuje powszechna zgoda co do tego, że wzmacnianie poczucia wartości ma kluczowe znaczenie dla zdrowia psychicznego i fizycznego oraz własnej samooceny, podczas gdy niechęć do samego siebie wpływa ujemnie na naszą kondycję zdrowotną i sprawczość²⁵.

Ważnym aspektem praktyki profilaktyki społecznej są ciekawe pomysły, które można realizować w swoim lokalnym środowisku, w obliczu różnego rodzaju zagrożeń. Działania profilaktyczne muszą dysponować różnymi narzędziami i środkami, a przede wszystkim powinny stanowić atrakcyjną alternatywę dla zachowań ryzykownych i zaburzeń zachowania, które w dzisiejszym świecie niestety w pewnych środowiskach są uznawane za normę. Dlatego warto angażować w działania profilaktyczne media i znanych ludzi, które są przykładem zdrowego trybu życia, jak sportowców. Profilaktyk musi być świadomy wagi problemów, których się podejmuje, dobrze je znać, wiedzieć, jakie rozwiązania chce wprowadzić i na bieżąco monitorować przebieg zdarzeń. Rozwijanie metod pracy profilaktycznej, można łączyć z różnymi czynnościami wykonywanymi dla relaksu, w czasie wolnym, które mogą skupić uwagę na uczestnikach i wzbudzać ciekawość. Minusem działań profilaktycznych jest to, że jest to czynność, która nie przynosi dochodu, a ludzie wykonujący tego typu aktywność na rzecz innych, traktują to jako pasję. Wykonywanie tego typu aktywności powinno być traktowane z dużym zaangażowaniem i fachową wiedzą, bo tylko wtedy ma to sens.

²⁴ M. Z. Jędrzejko, T. Białas, *Narkotyki i nowe substancje psychoaktywne. Zjawisko, zagrożenia i profilaktyka*, Wyd. C.P.S. Velke, Warszawa 2020, s. 164.

²⁵ G. R. Schiraldi, *Jak zwiększyć poczucie własnej wartości? Trening*, Wyd. Helion. Gliwice 2007, s. 17.

Bibliografia:

1. Adler B. R., Rosenfeld B. L., Proctor F. R., *Relacje interpersonalne. Proces porozumiewania się*, Wyd. REBIS, Poznań 2012.
2. Cichosz M., *Pedagogika społeczna, zarys problematyki*, Wyd. Impuls, Kraków 2014.
3. Dębski M., Michalska A. (red), *Podręcznik streetworkera bezdomności*, Wyd. Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk 2012, s. 30-35.
4. Geller S. M., Greenberg L. S., *Obecność i zaangażowanie psychoterapeuty. Poszukiwanie efektywnej psychoterapii*, Wyd. Zielone drzewo, Warszawa 2017.
5. Glaser B. G., Strauss A. L., *Odkrywanie teorii ugruntowanej*, Wyd. Nomos, Kraków 2009.
6. Gramosik M., Konsultacje seminarium doktoranckiego z Mariuszem Granosikiem.
7. Jędrzejko Z. M., Białas T., *Narkotyki i nowe substancje psychoaktywne.. Zjawisko, zagrożenia i profilaktyka*, Wyd. C.P.S. Velke, Warszawa 2022.
8. Krawczyk-Bocian A., *Narracje w pedagogice. Teoria. Metodologia. Praktyka badawcza*, Wyd. UKW, Bydgoszcz 2019.
9. Kwieciński Z., Śliwerski B., *Pedagogika Akademicka 1*, Wyd. PWN, Warszawa 2003.
10. Lewicki Cz., *Edukacja zdrowotna, systemowa analiza zagadnień*, Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2006.
11. Marynowicz-Hedka E., *Pedagogika społeczna, podręcznik akademicki 1*, Wyd. PWN, Warszawa 2018.
12. Marynowicz-Hedka E., *Pedagogika społeczna. Pojmowanie aktywności w polu praktyki*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019.
13. Por. rywalizacja, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/rywalizacja.html> (dostęp: 10.11.2022 r.).
14. Schiraldi. R. G., *Jak zwiększyć poczucie własnej wartości? Trening*, Wyd. Helion, Gliwice 2007.
15. Skałbiana B., *Diagnostyka pedagogiczna*. Wyd. Impuls, Kraków 2011.
16. Strelau J. Doliński D., *Psychologia Akademicka. Podręcznik. Tom. 2*. Wyd. G.W.P., Gdańsk 2021.
17. Sokołowska J., *Zadania pedagogiki ulicy w świetle badań biograficznych nad tożsamością dzieci ulicy*, Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość, t. VIII, R. 2011, s. 303–325.
18. Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wyd. Naukowe Śląsk, Katowice 2020.
19. Theiss W., *Edukacja Środowiskowa. Zarys problematyki*, Problemy opiekuńczo-wychowawcze. R. 1996.
20. Trocki M., Wyrozębski P., *Planowanie przebiegu projektów*, Wyd. SGH, Warszawa 2015.
21. Urbański M., *Rozumowania abdukcyjne. Modele i procedury*, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2009.
22. Uwe Flick, *Projektowanie badania jakościowego*, Wyd. PWN, Warszawa 2020.
23. Walendziak A., *Streetwork jako metoda pracy socjalnej*, [w:] E. Bielecka (red.), *Streetworking, teoria i praktyka*, WEMA, Warszawa 2005, s. 23.